

УДК 336.051

*Тимошенко О. В.,
доцент кафедри фінансового та банківського менеджменту
Дніпропетровської державної фінансової академії*

РОЛЬ ФАКТОРИНГУ У ФІНАНСУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. Виявлено новітні проблеми розвитку факторингових послуг серед підприємств фінансового сектору України шляхом систематизації зарубіжного досвіду. Також у статті автор акцентує увагу обґрунтуванні перспектив розвитку факторингу з урахуванням особливостей економіки України. Вирішення поставленого завдання дає змогу урахувати недоліки існуючої системи реалізації факторингових послуг підприємствами фінансового сектору в Україні для подальшої розбудови ефективної державної системи взаємодії між підприємствами фінансового сектору України іноземними контрагентами та державою.

Ключові слова: факторинг, послуги, тенденції, проблеми, підприємство, держава, дебіторська заборгованість.

*Тимошенко О. В.,
доцент кафедры финансового и банковского менеджмента
Днепропетровской государственной финансовой академии*

РОЛЬ ФАКТОРИНГА В ФИНАНСИРОВАНИИ КОМПАНИЙ УКРАИНЫ

Аннотация. Вывявлено новейшие проблемы развития факторинговых услуг среди предприятий финансового сектора Украины путем систематизации зарубежного опыта. Также в статье автор акцентирует внимание обосновании перспектив развития факторинга с учетом особенностей экономики Украины. Решение поставленной задачи позволяет учесть недостатки существующей системы реализации факторинговых услуг предприятиями финансового сектора в Украине для дальнейшего развития эффективной государственной системы взаимодействия между предприятиями финансового сектора Украины иностранными контрагентами и государством.

Ключевые слова: факторинг, услуги, тенденции, проблемы, предприятие, государство, дебиторская задолженность.

*Tymoshenko O.V.,
assistant professor Dnipropetrovsk state academy of finance*

THE ROLE OF FACTORING FOR FINANCING ENTERPRISES OF UKRAINE

Annotation. The presented research is the identification and systematization of problems with the use of factoring services companies, as on today, the development of foreign economic activity is the main source of gross national product. The relevance of factoring relations in Ukraine due as calculations and existing debt. Problem receivables to suppliers of goods and services has become more serious since the company proved unable to effectively manage accounts receivable, which has an economic damage to the enterprise resources creditor lose their purchasing power due to inflation, rising losses from missed opportunities, the company pays the bank interest on the loan related 'knitted with a lack of its own working capital. According to the author, factoring is one of the efficient ways, which can be widely used in Ukraine for the financing of production and investment lending to the national economy. The possibility of obtaining money for unpaid claims and invoices is particularly important for SMEs. The purpose factoring service is timely collection of debts to reduce losses due to late payment that connects the operation with a variety of commercial and commission operations of banks.

The main advantages of factoring financing for the client, namely no effect on the amount of funding loans in the client's balance while reducing the amount of receivables; timely transfer of funds as a result of customer receivables; combination of financing service that includes credit management, accounting, risk protection and consulting; no need to provide collateral. The article reveals the latest issue of factoring services among the companies of the financial sector of Ukraine by the systematization of international experience. Proposed to create in Ukraine factor small companies, each of which will work in a certain sector of Ukraine, that they will have a narrow specialization that will very well oriented to the needs of its customers. Creating specialized factoring factoring companies will carry out a complex operation, ie, to finance, information and analytical services, to work with debtors client, which will focus on compliance with the agreement on the terms of payment by qualified staff on factoring and professional orientation of such institutions. In addition, banks, insurers and financial institutions that already exist, it is proposed to provide opportunities to provide factoring services under existing permits to conduct operations within the object of the activity.

Also in the article, the author emphasizes the rationale for the development prospects of factoring with regard to the economy of Ukraine. The solution of this problem provides an opportunity to address the shortcomings of the existing system of implementation of the factoring services to companies of the financial sector in Ukraine for the further development of an effective state system of interaction between enterprises of the financial sector of Ukraine foreign contractors and the state, because factoring is more effective than short-term financing through equity financing reverse entities, provides banks expanding customer base and increase profits, and their clients - risk reduction of payments, increase liquidity, solvency and profitability.

Keywords: factoring, services, trends, problems, company, state receivables.

Постановка проблеми. Вітчизняні корпорації, що мають гострий дефіцит фінансових ресурсів, не можуть забезпечити свого стабільного економічного зростання без серйозного реформування своєї діяльності. Так, досить гострою вважається проблема неплатежів, нестачі обігових коштів підприємств, про що свідчить питома вага дебіторської і кредиторської заборгованостей. У цих умовах потрібен пошук нових механізмів залучення коштів, адаптованих до конкретних умов господарювання. В умовах дефіциту оборотних активів у розрізі грошових

коштів, факторинг може допомогти вирішити поточні фінансові проблеми. Факторинг є достатньо новим фінансовим інструментом для України, який враховує інтереси усіх сторін комерційної угоди в тому числі вирішує питання виробничого характеру. Актуальність розвитку факторингових відносин в Україні обумовлена станом розрахунків та наявних боргових зобов'язань. Проблема дебіторської заборгованості для постачальників товарів і послуг стала серйознішою, оскільки підприємства виявилися неспроможними ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка завдає економічної шкоди підприємству-кредитору ресурси втрачають свою купівельну спроможність внаслідок інфляції, зростають збитки від втрачених можливостей, підприємство виплачує банку відсоток за кредит, пов'язаний з нестачею власного оборотного капіталу.

Сьогодні чимало підприємств, зокрема виробники товарів широкого вжитку і представників гуртової торгівлі, особливо гостро відчувають проблеми, пов'язані з недисциплінованістю покупців і зростання обсягів їхньої заборгованості. У таких випадках підприємці зазвичай звертаються до банку за кредитом для поповнення оборотних коштів, але відсутність належного забезпечення стає першопричиною відмови банку в його наданні. Це неодмінно спричиняє додаткові витрати і підвищує ризики, з якими стикається постачальник. Виникнення цих проблем і обумовило потребу у такому правовому інструменті, як факторинг. Метою факторингового обслуговування є своєчасне інкасування боргів для скорочення втрат унаслідок затримки платежів, що пов'язує цю операцію з різновидом торговельно-комісійних операцій банків. Факторинг є більш ефективним засобом, ніж короткострокове кредитування, шляхом фінансування зворотного капіталу суб'єктів господарювання, забезпечує банкам розширення клієнтської бази і збільшення прибутку, а їх клієнтам – зниження ризику при здійсненні розрахунків, підвищення ліквідності активів, платоспроможності та рентабельності. Факторингові операції виступають засобом, що сприяє росту нових фірм, зміцненню зв'язків між постачальниками і покупцями, насиченості товарних ринків конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх публікацій. Вагомий внесок у дослідження ринку факторингових послуг зробили такі науковці як: Азаренкова Г.М. [0], Басюк Т.П. [1], Белялов Т.Е. [2], Верхоглядова Н.І. [3], Гриценко М.П. [4], Руденко Л.В. [6], Смачило В.С. [9].

Слід підкреслити, що загально задекларовані принципи роботи фінансового сектору в Україні залишаються досить розмитими, а інституційні рамки розвитку не сформовано. Тому невирішеним залишається визначення перспектив розвитку факторингу з урахуванням особливостей економіки України.

Метою даної роботи є дослідження існуючої організації факторингових послуг в Україні, а також зарубіжного досвіду у цій сфері; обґрунтування перспектив розвитку факторингу з урахуванням особливостей економіки України.

Основні результати дослідження. Термін «факторинг» походить від англ. «фактор» – «посередник, маклер». Аналіз існуючих підходів до визначення факторингу дозволяє запропонувати наступне тлумачення такої діяльності: це діяльність, яка пов'язана з кредитуванням підприємств шляхом викупу їх дебіторської заборгованості фінансовим посередником – фактором (банком, страховою компанією, спеціалізованою фірмою), що супроводжуються елементами інформаційного, страхового, юридичного та бухгалтерського обслуговування [7].

Механізм здійснення факторингу можна представити у вигляді такої блок-схеми (див. рис. 1).

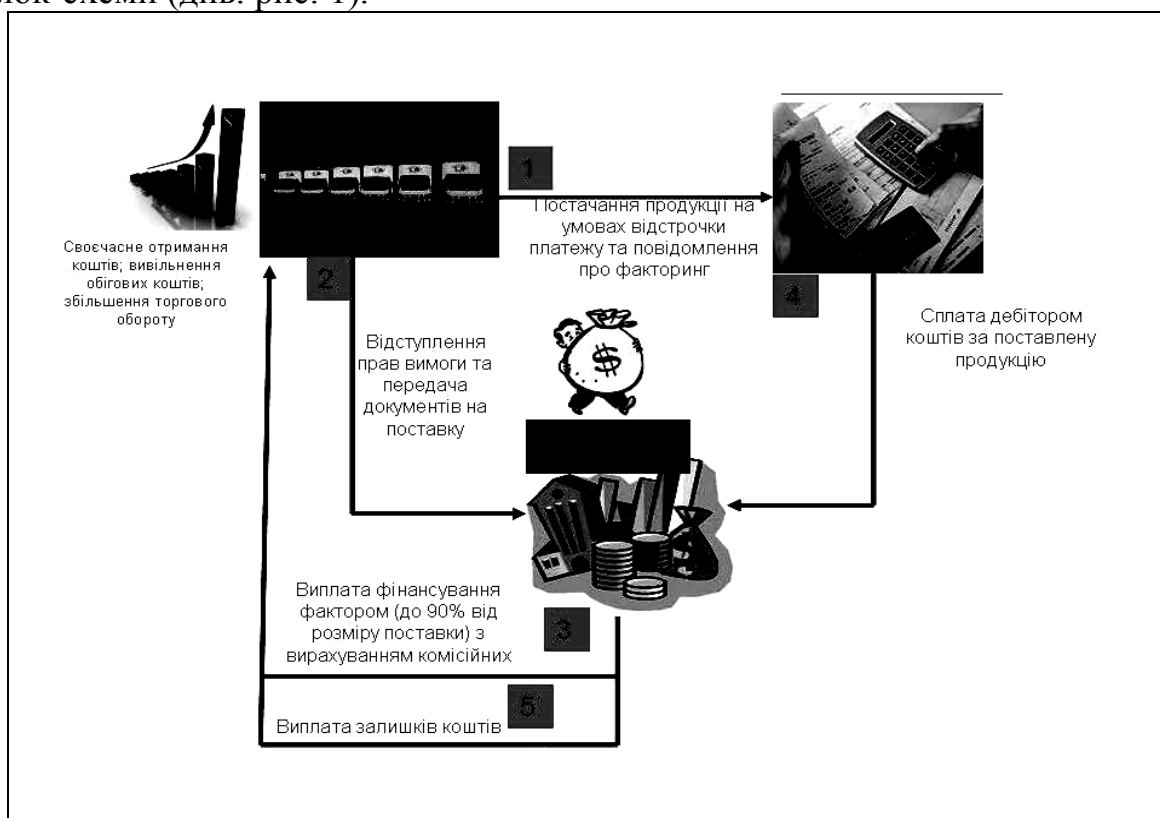

Рис. 1. Схема факторингового бізнесу [0,3,9]

За експертними оцінками, обороти факторингу в Україні в 2013 р. були на досить низькому рівні, внаслідок чого більшість факторів або повністю припинила надання факторингових послуг, або серйозно посилила свої вимоги як до клієнтів, так і до їх дебіторів, а також підвищила кредитні ставки та комісійні [1]. Першу п'ятірку лідерів з надання факторингових послуг в Україні формують Укрексімбанк,

Укрсоцбанк, Сведбанк, Райффайзен Банк Аваль та Індексбанк. На їх частку припадає 87% від загального обсягу операцій (при цьому у найбільшого оператора – Укрексімбанку – майже половина) [2].

На сьогодні новим клієнтам факторингові послуги готові надати лише ПлюсБанк, ПриватБанк, Райффайзен Банк Аваль і Укрсоцбанк. Всі інші банки надають послугу тільки добре перевіреним клієнтам, які належать до фінансового класу «А». У середньому плата за фінансування для клієнта може становити від 20 до 23% річних. Зрозуміло, що за багато років факторинг серйозно еволюціонував і сьогодні він передбачає надання цілого комплексу супутніх послуг, який може включати кредитний менеджмент, захист від ризиків, консалтинг і адміністрування дебіторської заборгованості. Тобто, ми можемо говорити про унікальність даного фінансового інструмента, який не тільки виконує функції кредиту, але й вирішує цілий спектр завдань та проблем, що стоять перед підприємством, у тому числі: економічні, маркетингові, фінансові тощо. До економічних завдань, зокрема, відносяться: одержання додаткового прибутку за рахунок можливості збільшення обсягів продаж; збільшення оборотності обігових коштів і, як наслідок, зменшення потреби в них; потік готівки виникає негайно, при цьому не потрібні проекти чи бізнес-плани, процедура надання факторингової послуг набагато простіша, ніж процедура надання кредиту [6,11,12].

Серед маркетингових завдань можна виділити наступні: утримання свого ринку й недопущення на нього конкурентів; виведення на ринок нових продуктів, торговельних марок; поліпшення іміджу у свого постачальника завдяки регулярності та точності в розрахунках. Фінансові завдання включають: зменшення дефіциту й вартості обігових коштів; гарантування сплати коштів від покупців у визначений термін; збільшення прибутковості та скорочення обсягів дебіторської заборгованості, поліпшення її обліку та контролю. Основними перевагами факторингового фінансування для клієнта є: відсутність впливу суми фінансування на заборгованість за кредитами у балансі клієнта при зменшенні обсягу дебіторської заборгованості; своєчасне одержання коштів клієнтом внаслідок передачі дебіторської заборгованості; поєднання фінансування із сервісом, який включає кредитний менеджмент, бухгалтерський облік, захист від ризиків та консалтинг; відсутність потреби у наданні заставного забезпечення [7,12]. На нашу думку, факторинг є одним із раціональних шляхів, котрий може широко використовуватись в Україні для фінансування розвитку виробництва та кредитування інвестиційної діяльності національної економіки. Можливість одержання грошей за неоплаченими вимогами й рахунками-фактурами є особливо важливим для малих і середніх підприємств. Оскільки сьогодні в Україні запроваджуються програми для підтримки малого і середнього бізнесу,

факторинг може зайняти почесне місце в системі інструментів ефективного державного регулювання підприємницької діяльності. Однією з причин недостатньої популярності факторингових послуг на нашу думку є недостатня інформованість про його можливості, проте світовий досвід доводить необхідність розвитку та ефективність даного виду фінансового обслуговування [9].

Окрему увагу слід приділити управлінню дебіторською заборгованістю. Коли у компанії 3-5 дебіторів, управління заборгованістю не викликає особливих проблем, з цим цілком впоратися один співробітник. Коли ж рахунок покупців йде вже на тисячі – штат співробітників і витрати істотно зростають. Аналізуючи можливі джерела фінансування оборотних коштів на ринку факторингових послуг, можна додати ще одну позитивну рису факторингу: підприємство, що користується зазначеними послугами, позбавлене необхідності залучати додатковий персонал для моніторингу дебіторів та стягнення боргів. Таким чином немає необхідності в створенні певної додаткової системи управління дебіторською заборгованістю – такі повноваження покладаються на факторингову компанію. Також важливою особливістю факторингу є те, що це не просто додаткове фінансування оборотних коштів, а комплекс послуг, що включає також покриття ризиків неплатежів дебіторів. Будь-який суб'єкт господарювання усвідомлює, що набагато краще платити періодично порівняно невелику суму грошей і бути впевненим, що з якихось причин вона не позбудеться великої (критичної для себе) суми. Виходячи з вищесказаного, в контексті подальшої специфікації правил надання факторингових послуг можна запропонувати створити в Україні невеликі фактор-компанії. Кожна фактор-компанія буде працювати лише в певному секторі економіки України, тобто вони будуть мати вузьку спеціалізацію, що дозволить дуже добре орієнтуватися на потребах своїх клієнтів. Створення спеціалізованих факторингових компаній дозволить здійснювати факторинг як комплексну операцію, тобто здійснювати фінансування, інформаційно-аналітичне обслуговування, проводити роботу з дебіторами клієнта, яка буде направлена на дотримання умов договору щодо термінів оплати за рахунок кваліфікованих кадрів з питань факторингу та професійного спрямування таких установ. Крім того, банкам, страховим та фінансовим інститутам, які вже існують, можна надати можливість надавати факторингові послуги на підставі вже наявних дозволів на ведення операцій в межах предмета своєї діяльності. Механізм організації та розвитку факторингових послуг в Україні можна представити в наступному вигляді (див. рис. 2).

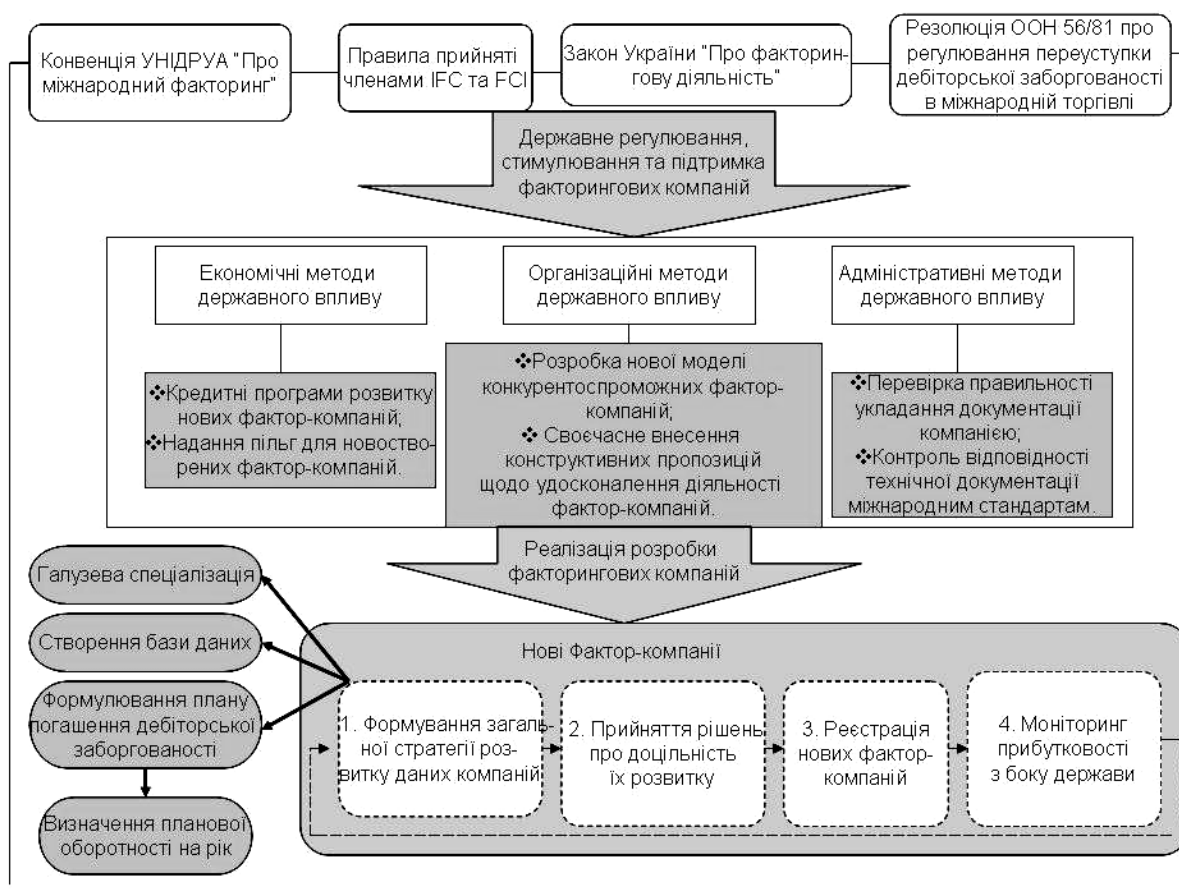

Рис. 2. Механізм організації та розвитку факторингових послуг [12,0,6]

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що факторинг – це ефективний і надійний інструмент фінансової підтримки суб'єктів господарювання. Використання цього фінансового інструменту надасть широкі можливості для зміцнення ринкових позицій вітчизняних підприємств.

Висновки. Отже, аналіз перспектив розвитку факторингу з урахуванням особливостей економіки України свідчить, що на сьогодні факторинговий ринок є недостатньо розвиненим загалом по причинам інституційно-функціонального характеру, разом з цим на нашу думку постійна й кропітка робота по підвищенню рівня обізнаності про такі послуги і поліпшення іміджу факторингу повинні принести непогані плоди. Поступово негативне ставлення до факторингу як до кредитора «останньої інстанції» зійде нанівець, і факторинг стане сприйматися бізнес-спільнотою як зручний фінансовий інструмент для ефективного розвитку компаній. Також аналіз перспектив розвитку факторингу з

урахуванням особливостей економіки України свідчить, існує необхідність розробки закону про факторингову діяльність, який буде сприяти розвитку даного фінансового інструмента. Наприклад, створити норми, за яких зміна кредитора у зобов'язанні не призводила б до погіршення становища боржника. Потрібно сказати, що даний принцип є загальновизнаним у світі.

Використані джерела інформації:

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко. – Київ : Знання, 2013. - 287 с.
2. Басюк Т.П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства / Т.П. Басюк // Фінанси України. – 2004. - №12. – С. 115-123
3. Беялов Т.Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації / Т.Е. Беялов // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №9 (51). – С. 30-36
4. Верхоглядова Н.І., Ядранський Д.М. Економіка підприємства: навч. посібник / Н.І. Верхоглядова, Д.М. Ядранський. – К.: Видавничий дім „Професіонал“, 2008. – 384 с.
5. Гриценко М.П. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку факторингових послуг в Україні / М.П. Гриценко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Серія “Фінанси і кредит”. – 2010. – №2. – С. 87- 89.
6. Закон України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг»//Відомості Верховної Ради України (ВВР) . – 2006. – № 16. – С. 139.
7. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк . – К.: КНЕУ, 2013. – 546 с.
8. Руденко Л.В. Розрахункові та кредитні операції у зовнішньоекономічній діяльності підприємства: підручник / Л.В. Руденко– К.:Лібра, 2002. – 304 с.
9. Серединська В.М. Теорія економічного аналізу. Підручник / В.М. Серединська, О.М. Загородна. – Тернопіль: Астон, 2011. – 368 с.
10. Смачило В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні / В.Смачило, Є. Дубравська // Фінанси України. – 2012. - №7. – С. 35-45.
11. Філіпчук О. Факторинг як фінансовий інструмент та головний чинник розвитку бізнесу / О.Філіпчук // Фінансовий ринок України. - 2010. - № 1.- С. 16
12. Статистика діяльності корпорацій України та її регіонів [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=
13. Стимулювання корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О. Н. Крилов // Інформаційне суспільство . - 2013. - Вип. 18. - С. 50-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/is_2013_18_12.pdf

References:

1. Azarenkova, H.M Zhuravel', T.M. and Mykhaylenko, R.M. (2013), *Finansy pidpryyemstv* [Finance Companies], Znannia, Kyiv, Ukraine.
2. Basiuk, T.P. (2004), "Restructuring Receivables Company", *Finansy Ukrainy*, vol 12, pp. 115-123/
3. Belialov, T.E. (2010), "Analysis of the forms and methods of management of accounts receivable as part of the available financial assets of the corporation", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 9, no. 51, pp. 30-36.
4. Verkhohliadova, N.I. and Yadrans'kyj, D.M. (2013), *Ekonomika pidpryyemstva* [Business economics], Vydavnychyj dim „Profesional“, Kyiv, Ukraine.
5. Hrytsenko, M.P. (2010), "Current state and prospects of development of factoring services in Ukraine", *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu*, vol.2, pp. 87-89.
6. Zakon Ukrainy (2006), "On the accession of Ukraine to the UNIDROIT Convention on International Factoring", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, vol. 16, pp. 139.
7. Poddier'ohin, A.M. Bilyk, M.D. and Buriak, L.D. (2013), *Finansy pidpryyemstv* [Finance Companies], Kyiv, Ukraine.
8. Rudenko, L.V. (2002), *Rozrakhunkovi ta kredytni operatsii u zovnishn'oekonomichnij diial'nosti pidpryyemstva* [Payment and credit transactions in foreign business: tutorial], Libra, Kyiv, Ukraine.
9. Seredyns'ka, V.M. and Zahorodna, O.M. (2011), *Teoriia ekonomichnoho analizu* [Theory of Economic Analysis], Aston, Ternopil', Ukraine.
10. Smachylo, V. and Dubravs'ka, Ye. (2012), "The essence of factoring and its use in the management accounts zabohovanisty in Ukraine", *Finansy Ukrainy* vol.7, pp. 35-45.
11. Filipchuk, O. (2010), "Factoring is a financial instrument and a factor in the development of business", *Finansovyy rynek Ukrainy*, vol.1, pp. 16.
12. Statistics of Corporations Ukraine and its regions (2013), [Online]. – Mode of access:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID.
13. Krylov, O. N. (2013), "Promoting corporate social responsibility", *Informatsijne suspil'stvo*, [Online] - vol 18, pp. 50-52. - available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/is_2013_18_12.pdf

Рецензент: Дацій О.І., д.е.н., професор